

Prof. ATR dr hab. Sławomir Zawisza

Mgr inż. Aleksandra Rudzka

Katedra Doradztwa w Agrobiznesie

Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy

Strategia zrównoważonego rozwoju gminy w świetle badań wybranych województw północnej Polski

WSTĘP

Zrównoważony rozwój jest koncepcją zgodną ze współczesnymi tendencjami pojawiającymi się we wszystkich rozwiniętych państwach świata. Świadomość konieczności zarządzania rozwojem w taki sposób, aby utrzymać równowagę pomiędzy elementami ekonomicznymi, społecznymi oraz ekologicznymi pojawiła się wobec narastających zagrożeń w środowisku naturalnym. Doświadczenia państw najlepiej rozwiniętych, zwłaszcza Unii Europejskiej, wskazują, że szczególnej troski wymagają obszary wiejskie oraz wszelka działalność gospodarcza związana z wykorzystaniem środowiska przyrodniczego w procesach gospodarczych¹. Znacząca rola w realizacji takiej strategii przypada samorządom gminnym, które mają duży wpływ na realizowaną politykę gospodarczą na swoim terenie². Zasada poszukiwania równowagi rozwojowej wymaga realizacji koncepcji rozwoju zrównoważonego i trwałego, zwłaszcza w sytuacji wejścia Polski w struktury Unii Europejskiej³. W związku z tym podjęto badania mające na celu oszacowanie działań samorządów gminnych w ramach przygotowań do integracji z UE.

¹ B. Klepacki, *Zrównoważony rozwój terenów wiejskich – wybrane aspekty teoretyczne*, Problemy Integracji Rolnictwa, nr 4, 2000, s. 27–31; Wiatrak A. P., *Polityka ekologiczna w zrównoważonym rozwoju rolnictwa*, Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, nr 1, 2001, s. 90–99; A. Woś, S. J. Zegar, *Rolnictwo społecznie zrównoważone*, IERiGŻ, Warszawa 2002; S. Zawisza (red.), *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich*, Wyd. Uczelniane ATR, Bydgoszcz 2004.

² A. Jarosz, *Rola samorządów w aktywizacji wiejskich obszarów (na przykładzie turystyki wiejskiej Małopolski Wschodniej)*, [w:] *Rola samorządu w rozwoju obszarów wiejskich*, A. Kozuch (red.), Siedlce 1998, s. 96–109; B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny*, Kantor Wydawniczy, Zakamycze 2001.

³ J. Heller, *Integracja Polski z Unią Europejską*, Oficyna Wydawnicza BRANTA, Bydgoszcz 2003.

METODY, CEL I MATERIAŁ BADAŃ

Celem przeprowadzonych badań była ocena skuteczności działań samorządów lokalnych na rzecz wdrażania idei zrównoważonego rozwoju wobec integracji z Unią Europejską. Procedura badawcza została przeprowadzona na przykładzie działalności samorządów gminnych w trzech wybranych województwach: kujawsko-pomorskim, zachodniopomorskim oraz warmińsko-mazurskim.

Badania odbyły się w marcu, kwietniu i maju 2003 roku, tuż przed integracją Polski z UE. Aby uzyskać odpowiednie dane, wykorzystano ankietę składającą się z 32 pytań, w tym 22 zamkniętych oraz 9 półotwartych, umożliwiających rozszerzenie odpowiedzi i 1 pytania otwartego, pozwalającego na swobodne wyrażenie opinii przez respondentów. Kwestionariusze ankiet skierowano do wszystkich gmin w 3 badanych województwach. Otrzymano wypełnione arkusze ze 135 gmin, w tym z: 45 gmin województwa kujawsko-pomorskiego, 47 zachodniopomorskiego oraz 43 warmińsko-mazurskiego.

WYNIKI BADAŃ

W pierwszej kolejności dokonano oceny charakteru badanych gmin w trzech województwach (tabela 1). Miało to umożliwić oszacowanie strategii rozwoju gminy. Jak wynika z badań, w populacji znalazły się głównie gminy typowo wiejskie. W województwie kujawsko-pomorskim znajdowało się 80,0% „gmin wiejskich”, 4,4% „gmin podmiejskich”, „gmin z obszarami wiejskimi” było 8,9%, natomiast 6,7% to gminy „inne”: podmiejska i wiejska, miejsko-wiejska, rolniczo-turystyczna. W województwie zachodniopomorskim 55,3% to „gminy wiejskie”, „gminy podmiejskie” nie występowały, „gmin z obszarami wiejskimi” było 42,6% oraz 2,1% to „gminy wiejsko-miejskie”. Natomiast w województwie warmińsko-mazurskim 67,4% to „gminy wiejskie”, 4,7% to „gminy podmiejskie”, „gmin z obszarami wiejskimi” było 20,9% oraz 7,0% to gminy o charakterze: miejsko-wiejskim (miasto i gmina).

Jedną z ważnych kwestii rozwoju zrównoważonego jest umiejętność radzenia sobie z najbardziej uciążliwą dla środowiska naturalnego produkcją zwierzęcą. Zwłaszcza intensywny chów zwierząt powoduje powstawanie znacznej ilości szkodliwych odpadów, które mogą zatruwać środowisko jeśli są nieumiejętnie wykorzystane lub ich produkcja przekracza możliwości bezpiecznego wykorzystania. Na pytanie dotyczące liczby gospodarstw w gminie prowadzących produkcję zwierzęcą, w województwie kujawsko-pomorskim uzyskano informację, że w 40,0% gmin ponad 70% gospodarstw prowadzi taką produkcję, podczas gdy w województwie zachodniopomorskim tylko 6,4% gmin posiadało więcej

Tabela 1

Charakter badanych gmin w badanych województwach

| Województwo | Charakter gminy | | | | | | | | Ogółem | |
|---------------------|-----------------|------|------------------|-----|-------------------------------------|------|------|-----|--------|-------|
| | gmina wiejska | | gmina podmiejska | | gmina miejska z obszarami wiejskimi | | inny | | | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 36 | 80,0 | 2 | 4,4 | 4 | 8,9 | 3 | 6,7 | 45 | 100,0 |
| Zachodniopomorskie | 26 | 55,3 | 0 | 0,0 | 20 | 42,6 | 1 | 2,1 | 47 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 29 | 67,4 | 2 | 4,7 | 9 | 20,9 | 3 | 7,0 | 43 | 100,0 |
| Razem | 91 | 67,5 | 4 | 2,9 | 33 | 24,4 | 7 | 5,2 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

niż 70% takich gospodarstw, natomiast w warmińsko-mazurskim 23,3% gmin. Szczegółowe dane zawiera tabela 2.

Tabela 2

Liczba gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą w badanych gminach

| Województwo | Gospodarstwa prowadzące produkcję zwierzęcą | | | | | | | | | | | | Ogółem | |
|---------------------|---|------|--------|------|----------|------|----------|------|-------------|------|------|-----|--------|-------|
| | poniżej 10% | | 10–30% | | 30,1–50% | | 50,1–70% | | powyżej 70% | | inna | | | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 0 | 0,0 | 4 | 8,9 | 4 | 8,9 | 15 | 33,0 | 18 | 40,0 | 4 | 8,9 | 45 | 100,0 |
| Zachodniopomorskie | 5 | 10,6 | 13 | 27,7 | 13 | 27,7 | 12 | 25,5 | 3 | 6,4 | 1 | 2,1 | 47 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 1 | 2,3 | 5 | 11,6 | 13 | 30,2 | 10 | 23,3 | 10 | 23,3 | 4 | 9,4 | 43 | 100,0 |
| Razem | 6 | 4,4 | 22 | 16,2 | 30 | 22,2 | 37 | 27,4 | 31 | 23,0 | 9 | 6,6 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

Kolejne zagadnienie dotyczyło liczby gospodarstw w gminie wyposażonych w betonową płytę na odchody zwierzęce. Zabezpiecza to przed przenikaniem szkodliwych związków do gleby i wód gruntowych podczas długotrwałego składowania obornika i innych odpadów organicznych. Niestety, we wszystkich trzech badanych województwach średnio 70,0% badanych twierdziło, że tylko mniej niż 10,0% gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą wypo-

sażonych było w betonową płytę na odchody zwierzęce (tabela 3). Zbudowanie takiego składowiska odpadów w gospodarstwach prowadzących produkcję zwierzęcą jest jednym z wymagań Unii Europejskiej, więc sporo w tej kwestii jest do zrobienia.

Tabela 3

Liczba gospodarstw w gminie wyposażonych w płytę na odchody zwierzęce

| Województwo | Gospodarstwa wyposażone w betonową płytę na odchody zwierzęce | | | | | | | | | | | | | |
|---------------------|---|------|--------|------|----------|-----|----------|-----|-------------|-----|------|-----|--------|-------|
| | poniżej 10% | | 10–30% | | 30,1–50% | | 50,1–70% | | powyżej 70% | | inna | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 35 | 77,8 | 7 | 15,6 | 1 | 2,2 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 2 | 4,4 | 45 | 100,0 |
| Zachodnio-pomorskie | 36 | 76,6 | 6 | 12,8 | 1 | 2,1 | 1 | 2,1 | 0 | 0,0 | 3 | 6,4 | 47 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 25 | 58,1 | 14 | 32,6 | 1 | 2,3 | 1 | 2,3 | 0 | 0,0 | 2 | 4,6 | 43 | 100,0 |
| Razem | 96 | 71,1 | 27 | 20,0 | 3 | 2,2 | 2 | 1,5 | 0 | 0,0 | 7 | 5,2 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

W dalszej kolejności badano gospodarstwa pod kątem posiadania szkicu sytuacyjnego użytków rolnych z podziałem na pola. Było to jednym z podstawowych wymagań przed włączeniem Polski w struktury UE. Bez wykonania takich prac przygotowawczych nie było możliwe uruchomienie środków finansowych wspólnej polityki rolnej dla gospodarstw rolnych w Polsce. Wyniki zestawione w tabeli 4 wskazują, że poniżej 10,0% gospodarstw w trzech województwach posiadało taki szkic. W każdym województwie średnio w 74,8% gmin występowały takie gospodarstwa.

Tabela 4

Liczba gospodarstw posiadających szkic sytuacyjny użytków rolnych

| Województwo | Gospodarstwa posiadające szkic sytuacyjny użytków rolnych | | | | | | | | | | | | | |
|---------------------|---|------|--------|------|----------|-----|----------|-----|-------------|-----|------|------|--------|-------|
| | poniżej 10% | | 10–30% | | 30,1–50% | | 50,1–70% | | powyżej 70% | | inna | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Kujawsko-pomorskie | 34 | 75,6 | 4 | 8,9 | 1 | 2,2 | 1 | 2,2 | 0 | 0,0 | 5 | 11,1 | 45 | 100,0 |
| Zachodnio-pomorskie | 33 | 70,2 | 5 | 10,6 | 1 | 2,1 | 2 | 4,3 | 0 | 0,0 | 6 | 12,8 | 47 | 100,0 |

| | | | | | | | | | | | | | | |
|---------------------|-----|------|----|-----|---|-----|---|-----|----|-----|----|------|-----|-------|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 |
| Warmińsko-mazurskie | 34 | 79,1 | 3 | 7,0 | 0 | 0,0 | 1 | 2,3 | 0 | 0,0 | 5 | 11,7 | 43 | 100,0 |
| Razem | 101 | 74,8 | 12 | 8,8 | 2 | 1,5 | 4 | 3,0 | 0 | 0,0 | 16 | 11,9 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

Ze względów produkcyjnych i formalnoprawnych posiadanie szkicu sytuacyjnego użytków rolnych przez gospodarstwa było niezmiernie ważne, zwłaszcza w sytuacji, kiedy Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. Kiedy zapytano, czy zmierza się do tego, aby wszystkie gospodarstwa posiadały szkic z podziałem na pola, tylko 6,7% gmin w województwie kujawsko-pomorskim wskazało, że zmierza do tego celu. Podobnie przedstawiała się sytuacja w województwie zachodniopomorskim (10,6%) i warmińsko-mazurskim (16,3%) – dane szczegółowe przedstawiono w tabeli 5. Jak więc wynika z badań, stopień zaawansowania tego procesu był niewielki a świadomość konieczności szybkiego wykonania tych zadań także niewielka. Jednak jak wskazują obecne doświadczenia, udało się te prace wykonać dzięki znacznemu przyspieszeniu w ostatniej fazie procesu integracji z UE.

Tabela 5

Stan posiadania szkiców sytuacyjnych użytków rolnych w badanych gminach

| Województwo | Posiadanie szkiców sytuacyjnych użytków rolnych | | | | | | | | | | | |
|---------------------|---|------|------------|------|------------|------|-----|------|-------------------------|------|--------|-------|
| | tak | | raczej tak | | raczej nie | | nie | | nie potrafię powiedzieć | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 3 | 6,7 | 11 | 24,4 | 5 | 11,1 | 6 | 13,3 | 20 | 44,5 | 45 | 100,0 |
| Zachodniopomorskie | 5 | 10,6 | 13 | 27,7 | 5 | 10,6 | 6 | 12,8 | 18 | 38,3 | 47 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 7 | 16,3 | 11 | 25,6 | 3 | 7,0 | 6 | 14,0 | 16 | 37,2 | 43 | 100,0 |
| Razem | 15 | 11,1 | 35 | 26,0 | 13 | 9,6 | 18 | 13,3 | 54 | 40,0 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

Bardzo istotnym elementem wdrażania zrównoważonego rozwoju jest posiadanie przez gminy programu lokalnego rozwoju. Tabela 6 wskazuje, że aż 83,0% badanych gmin posiadało strategię rozwoju gminy. Były też gminy, które nie posiadały takiego programu, najwięcej w województwie zachodniopomorskim.

Tabela 6

Stan posiadania przez badane gminy programu lokalnego rozwoju

| Województwo | Gminy posiadające program lokalnego rozwoju | | | | | |
|---------------------|---|------|-----|------|--------|-------|
| | tak | | nie | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 40 | 88,9 | 5 | 11,1 | 45 | 100,0 |
| Zachodniopomorskie | 37 | 78,7 | 10 | 21,3 | 47 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 35 | 81,4 | 8 | 18,6 | 43 | 100,0 |
| Razem | 112 | 83,0 | 23 | 17,0 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

Ponieważ zakładano, że nie wszystkie gminy posiadają program czy też strategię rozwoju gminy, badano respondentów w kwestii zamiaru opracowania takiego programu. Okazało się, że 78,3% gmin nieposługujących się takimi opracowaniami miało zamiar je stworzyć, a tylko 4,3% nie zamierzało niczego zrobić w tym kierunku (tabela 7).

Tabela 7

Zamiar opracowania programu lokalnego rozwoju przez gminy jeszcze go nieposiadające

| Województwo | Zamiar opracowania programu lokalnego rozwoju | | | | | | | | | | | |
|---------------------|---|-------|------------|------|------------|-----|-----|------|-------------------------|------|--------|-------|
| | tak | | raczej tak | | raczej nie | | nie | | nie potrafię powiedzieć | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 2 | 40,0 | 1 | 20,0 | 0 | 0,0 | 1 | 20,0 | 1 | 20,0 | 5 | 100,0 |
| Zachodniopomorskie | 10 | 100,0 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 10 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 6 | 75,0 | 1 | 12,5 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 1 | 12,5 | 8 | 100,0 |
| Razem | 18 | 78,3 | 2 | 8,7 | 0 | 0,0 | 1 | 4,3 | 2 | 8,7 | 23 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

Jeżeli chodzi o poszukiwanie dodatkowych informacji na temat posiadania przez gminy programu zrównoważonego rozwoju, z danych zestawionych w tabeli 8 wynika, że w województwie kujawsko-pomorskim tylko 17,8% gmin posiadało taki program. Więcej takich gmin było w województwie zachodniopomorskim (23,4%), a najmniej w województwie warmińsko-mazurskim (9,3%).

Tabela 8

Stan opracowań programu zrównoważonego rozwoju w badanych gminach

| Województwo | Gminy posiadające program zrównoważonego rozwoju | | | | | |
|---------------------|--|------|-----|------|--------|-------|
| | tak | | nie | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 8 | 17,8 | 37 | 82,2 | 45 | 100,0 |
| Zachodniopomorskie | 11 | 23,4 | 36 | 76,6 | 47 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 4 | 9,3 | 39 | 90,7 | 43 | 100,0 |
| Razem | 23 | 17,0 | 112 | 83,0 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

Niestety, jak wynika z badań, większość respondentów (83,0%) przyznała, że gminy nie posiadały programu zrównoważonego rozwoju. Jednak, jak wynika z odpowiedzi zestawionych w tabeli 9, w wielu z tych gmin planowano opracowanie strategii takiego rozwoju, chociaż było sporo gmin (35,8%), w których nie potrafiono udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

Tabela 9

Zamiar opracowania strategii zrównoważonego rozwoju w badanych gminach

| Województwo | Zamiar tworzenia programu zrównoważonego rozwoju | | | | | | | | | | | |
|---------------------|--|------|------------|------|------------|------|-----|-----|-------------------------|------|--------|-------|
| | tak | | raczej tak | | raczej nie | | nie | | nie potrafię powiedzieć | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 4 | 10,8 | 13 | 35,1 | 5 | 13,5 | 3 | 8,1 | 12 | 32,5 | 37 | 100,0 |
| Zachodniopomorskie | 9 | 25,0 | 8 | 22,2 | 3 | 8,3 | 3 | 8,3 | 13 | 36,2 | 36 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 9 | 23,1 | 4 | 10,2 | 8 | 20,5 | 3 | 7,7 | 15 | 38,5 | 39 | 100,0 |
| Razem | 22 | 19,6 | 25 | 22,3 | 16 | 14,3 | 9 | 8,0 | 40 | 35,8 | 112 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

Interesująco przedstawia się zagadnienie wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju w gminach. Analizując dane zestawione w tabeli 10 można zauważyć, że tylko 23,4% gmin w województwie zachodniopomorskim miało zamiar wprowadzać zasady rozwoju zrównoważonego, natomiast najmniej pozytywnie przedstawiała się sytuacja w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie plan wdrożenia zrównoważonego rozwoju miało tylko 10,0% gmin.

Tabela 10

Wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju w badanych gminach

| Województwo | Zamiar wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju | | | | | | | | | | | |
|---------------------|---|------|------------|------|------------|------|-----|------|-------------------------|------|--------|-------|
| | tak | | raczej tak | | raczej nie | | nie | | nie potrafię powiedzieć | | Ogółem | |
| | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % | L | % |
| Kujawsko-pomorskie | 9 | 20,0 | 7 | 15,6 | 7 | 15,6 | 13 | 28,9 | 9 | 20,0 | 45 | 100,0 |
| Zachodnio-pomorskie | 11 | 23,4 | 8 | 17,0 | 5 | 10,6 | 11 | 23,4 | 12 | 25,6 | 47 | 100,0 |
| Warmińsko-mazurskie | 6 | 14,0 | 4 | 9,3 | 3 | 7,0 | 21 | 48,8 | 9 | 20,9 | 43 | 100,0 |
| Razem | 26 | 19,3 | 19 | 14,1 | 15 | 11,1 | 45 | 33,3 | 30 | 22,2 | 135 | 100,0 |

Źródło: badania własne.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W okresie ogromnych przemian zachodzących w Polsce wiele organizacji ma różne zadania w kształtowaniu rozwoju kraju. Bardzo ważnym elementem w kształtowaniu i koordynowaniu przemian obszarów wiejskich jest działalność samorządów lokalnych gmin. Koncepcja rozwoju zrównoważonego tak propagowanego w Europie powinna być również wyznacznikiem przemian zachodzących w Polsce. Samorządy lokalne jako instytucje mające duże znaczenie i możliwości oddziaływania powinny wziąć na siebie to trudne, ale konieczne zadanie, dlatego wykonano badania sondażowe pracowników samorządowych pod względem zaangażowania we wdrażaniu idei rozwoju zrównoważonego w gminach.

Dzięki przeprowadzonym badaniom można się przekonać, w jakim stopniu instytucje samorządowe wspierały rozwój zrównoważony wyżej wymienionych województw w czasie tak istotnym dla Polski jak przygotowanie do integracji z Unią Europejską. Zadaniem tych instytucji było dostosowanie rolnictwa i obszarów wiejskich do wymogów nowoczesnej gospodarki Unii Europejskiej oraz przygotowanie ich w takim stopniu, aby rolnicy mogli skutecznie adaptować nowe założenia wspólnej polityki rolnej krajów członkowskich UE.

W wyniku przeprowadzonych badań można sformułować wniosek ogólny: instytucje samorządu lokalnego starały się podejmować działania na rzecz wdrażania zrównoważonego rozwoju wobec zbliżającej się integracji z Unią Europejską, chociaż nie wszystkie prace prowadzono zgodnie z oczekiwaniami.

mi. W efekcie prowadzonych badań stwierdzono, że większość gmin w trzech badanych województwach posiadała już program lokalnego rozwoju. Znacznie mniej gmin miało program zrównoważonego rozwoju gminy, a zainteresowanie stworzeniem takiego programu, a następnie wdrażaniem zrównoważonego rozwoju nie było wysokie. Spośród trzech województw, badanych pod kątem wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju w gminach, najlepiej przedstawiała się sytuacja w województwie zachodniopomorskim. Z kolei w województwie warmińsko-mazurskim działania w tym kierunku były najmniej posunięte. We wszystkich badanych województwach dominowały gminy wiejskie, w których wiele gospodarstw prowadziło uciążliwą dla środowiska produkcję zwierzęcą. Niewiele jednak gospodarstw posiadało stosowne zabezpieczenia do przechowywania odpadów. Nikły odsetek gospodarstw był też objęty przygotowaniem do rejestracji działalności gospodarczej w rolnictwie, co było podstawowym wymogiem przed integracją z UE.

LITERATURA

- Dolnicki B., *Samorząd terytorialny*, Kantor Wydawniczy, Zakamycze 2001.
- Heller J., *Integracja Polski z Unią Europejską*, Oficyna Wydawnicza BRANTA, Bydgoszcz 2003.
- Jarosz A., *Rola samorządów w aktywizacji wiejskich obszarów (na przykładzie turystyki wiejskiej Małopolski Wschodniej)*, [w:] *Rola samorządu w rozwoju obszarów wiejskich*, Kożuch A. (red.), Siedlce 1998.
- Klepacki B., *Zrównoważony rozwój terenów wiejskich – wybrane aspekty teoretyczne*, Problemy Integracji Rolnictwa, nr 4, 2000.
- Wiatrak A. P., *Polityka ekologiczna w zrównoważonym rozwoju rolnictwa*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, nr 1, 2001.
- Woś A., Zegar S. J., *Rolnictwo społecznie zrównoważone*, IERiGŻ, Warszawa 2002.
- Zawisza S. (red.), *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich*, Wyd. Uczelniane ATR, Bydgoszcz 2004.

Strategy of Sustainable Development Community in the Research of Particular Provinces in the North of Poland

Summary

The article presents results of the research carried out in spring 2003 in 135 communities in 3 provinces in Poland: Kujawsko-Pomorskie, Zachodniopomorskie and Warmińsko-Mazurskie. The survey dealt with realization of sustainable development strategy in view

of the European Union integration. The research results indicate that self-governments of communities weren't determined enough to put in practise the idea of sustainable development. Only few communities had that program and the willingness to create it and initiate it wasn't too large. In that research the most of communities were rural ones with the large percentage of animal producing farms, where the most of waste material may be dangerous for the environment. According to the estimation of representatives of the tested communities' self-governments, not many farms had properly prepared places to store waste material. Besides, not so many farms were prepared to take part in common rural policy because the prepared register of fields wasn't sufficiently advanced.

Keywords: rural areas, self-government, commune, strategy, sustainable development.